

Prvi letnik.

III. zvezek.

Saj veš...

Saj veš, da našo je goró
Meglà zlovesta često skrila,
In blisk in tresk se vil nad njo
In burja tenko vmes cvilila.

Pa je prešlo; in zlati trak
Ovil je zopet staro glavo;
In svit zaréč in mir sladák
Ljubko je splaval ž njé v nižavo.

Saj veš, da v logu živi cvet
Je slana mnogokrat vmorila,
In v mrzli sneg in v trdi led
Zemljico mater je vklenila.

Pa je prešlo; pomladni dih
Zadihal je po našem logu;
Obudil v cvetih je mrtvih
Življenje bujno — v slavo Bogu!

Saj veš, da časih v duše hram
So se ti vkradle misli črne,
Si vzdihal sam in plakal sam,
Zakaj se sreča več ne vrne.

Pa je prešlo; ljubezni žar
Privel ti je poroke sreče;
Na usta smeh — nebeški dar
In mir in slast v srcé goreče.

* * *

Saj veš, ko vihra zagromí,
Ko se ti z upom moč izgublja,
Da Oče nad teboj bedi
Z mirú poljubom te poljublja!...

Evangelist.

Pavel Jožef Šafařík.

Spisal stud. phil. M—ji.

Deseca majnika je praznoval slovanski svet stoletnico, odkar se je porodil jeden najslavnejših njegovih sinov — Pavel Jožef Šafařík. Slavili so Šafaříka ne le oži njegovi rojaki, marveč vsi Slovani, ker si je pridobil zaslug za ves slovanski narod. V spomin pokojnikov so se prirejale sijajne slavnosti po različnih krajih slovanskega ozemlja, v časopisji pa se je dostojno opisovalo Šafaříkovo zaslužno delovanje v prepород in razvitek slovanskih rodov. Mej mnogobrojnimi slovanskimi novinami so se posebno odlikovale česke, izmed katerih so nekatere — vzlasti „Listy filologické“ in „Český časopis historický“ — posvetile Šafaříkovemu spominu po cel zvezek raznih razprav, tičočih se življenja in delovanja pokojnikovega.

Porodil se je Šafařík (slovaški Šafárik) 13. majnika 1795 v vasi Kobeliarovo na severnem Ogrskem. Njegov oče, evangeliški duhovnik, in mati, svetopisemski nadahnjena, ga skrbno vzgajata, kar ni bilo baš težavno, kajti mladi sin je bil ubogljiv deček in je z velikim veseljem čital sveto pismo. V gimnaziji se je učil poleg ostalih predmetov vzlasti marljivo latinščine, nemščine in ogrskega jezika; na slavnem liceju v Kežmarku pa je studiral po tedanjem učnem redu modroslovje, bogoslovje in ogrsko pravo. Tu sta na mišljenje in duševni razvoj Šafaříkov mnogo uplivala vzlasti dva moža, znameniti humanist in zgodovinar J. Genersich in globoki mislec D. Mihálik. Uprav v tej dobi se je v mladem Šafaříku porodila tudi narodna zavest, katero je vzbudilo vzlasti čitanje svojodobnih domoljubnih českih pisateljev. Čim bolj se je v šoli propovedovala mržnja in sovraštvo napram Slovanom, tem bolj se je v nemala v naudušenem mladenču ljubezen do lastnega naroda, njegovih najdražih svetinj, jezika in slovstva.

Leta 1815 odšel je Šafařík na vseučilišče v Jenó — tako je bilo za one dobe običajno — in se jel učiti poleg bogoslovja, svojega glavnega predmeta, vzlasti jezikoslovja, zgodovine, modroslovja in naravoslovja. Velike važnosti je bilo bivanje v Jeni za Šafaříka. Tam se je seznanil z duhom, ki je preveval takrat nemško slovstvo in narod, s svobodomiselnimi nazori nemških humanistov in modroslovcev.*) Zanimivo in značilno je neko pismo iz one dobe, v katerem ognjevito na-

*) Obširneje o tem govori M. Murko v Letop. Mat. Slov. 1894 v spisu: J. Kollár in T. G. Masaryk: „Česká otázka. Snahy a tužby národního obrození.“ V Praze 1895.

udušeni mladeneč odgovarja mlademu Palackemu, ki dvomi o narodnem probujenju: „Stůjte, stůjte! Ještě není prohráno. Živ jest Bůh, živo nebe, které dříve nebo později snažení svých věrných prospěchem korunuje. A byť to všecko jen sen, jen idea byla, což je o to? Zemřeme-li i my, jako otcové naši, ničeho nedovědše, zemřeme pro idey, a člověk člověkem jest, že pro idey zemřítí může... Než zbytečná jest bázeň naše: procitli národové Slovanů, jak dalece sahají. S novým pokolením nová všudy vykvétá síla; vše, co mrtvo bylo, se hne. Dřímota prchla: život, život následovati musí; jaký ale, kdo to uhodnouti může.“

Povrnil se je leta 1817 v svojo domovino in podučeval dve leti nekega ogrskega plemiča v Požunu, kjer je s svojimi prijatelji mnogo deloval za narodno stvar. Poleti 1818 so ga pa pozvali za profesorja na novo ustanovljeni srbski gimnazij v Novi Sad. Tu se je seznanil z ondešnjimi znamenitimi Srbi in sodeloval pri ustanovitvi srbskega „Letopisa“ in „Matice Srbske“, proučaval je vzlasti crkveno slovenščino in ostale jugoslovanske jezike, v kar so mu jako dobro došli obilni rokopisi in stare knjige v bližnjih srbskih samostanih (Fruška gora). Nabral si je mnogo rokopisnih odlomkov, ki so bili najvažnejši pripomoček za njegovo slovansko paleografijo, precej rokopisov in starih knjig, česar pa ni mogel dobiti v izvirniku, prepisal si je vestno, oziroma posnel natančno.*)

Todà bivanje v Novem Sadu mu jame kmalu mrzeti. Prepiri radi crkvene slovenščine in narodnega jezika, hudi in krivični pritiski madžarskega šovinizma, pa tudi oddaljenost od večjih kulturnih središč, kjer bi mogel imeti na razpolago več pripomočkov za svoje znanstveno delovanje: vse to je povzročilo, da se je leta 1833 preselil v zaželeno Prago, hoteč se posvetiti jedino vedi. V Pragi je ostal do konca svojega življenja; umrl je namreč 26. rožnika 1861. Sprejel je ondi službo nepriljubljenega cenzorja, urejeval nekaj časa „Časopis Musea“ in postal naposled vsenčiliščni knjižničar. Ko je leta 1848 tudi avstrijska vlada vsled pritiska revolucije ustanovila nekaj stolic za slovansko jezikoslovje in zgodovino, izročili so stolico v Pragi Šafaříku, kateri pa se odpove že nastopno leto.

Razmere, v kakoršnih je živel Šafařík v Pragi, niso dopuščale, da bi bil mogel v miru živeti in se izključno posvetiti vedi, kakor si je želel početkoma. Mnogo dražih ur mu je pošlo v uradu, kder je vedno vestno izpolnjeval svoje dolžnosti, ostali čas pa je žrtvoval jav-

*) Ona važna njegova zbirka in njegova zapuščina sploh se nahaja v Muzeju českega kraljestva v Pragi.

nim narodnim dolžnostim. Leta 1848 so ga izvolili za predsednika slovanskemu shodu v Pragi, leto pozneje pozvali na Dunaj v komisijo za slovansko pravniško terminologijo itd.

Vendar je tudi v takih težavnih okoliščinah vstrajal doma, odklonil pozive v tuje države (Rusijo, Nemčijo) ter posvetil vse proste ure znanstvenemu raziskavanju.

Manj vesel je bil večer njegovega življenja. Zavladal je v oni dobi Bachov absolutizem, ki je hotel udušiti sleharno slobodniše življenje in napredek. Ukloniti se je moral vsaj doloma tudi Šafařík, kateremu so se v poslednji dobi uradni posli tako pomnožili, da je moral malone ostaviti književno delo. Pešati so mu jele telesne moči, zraven pa ga je mučila skrb za svojo rodbino, vzlasti ker so bile njegovim sinovom protestantom po konkordatu iz leta 1855 državne službe nepristopne. Vse to je tako neugodno vplivalo na moža, da je izgubil sleharno veselje in potrtega duha čakal poslednje ure. Bil je torej Šafařík tudi v tem oziru podoben svojemu predniku Dobrovskemu.

Plodovito in mnogostransko je bilo Šafaříkovo delovanje na književnem polju, kjer se je vestno trudil od mladih let do poslednjih dni svojega življenja.

Šafařík je bil pesnik, estetik, folklorist, slovstveni zgodovinar in kritik, zgodovinar, jezikoslovec, publicist itd.

„Život tento záleží z půltřeta okamžení: v jednom cítiti, v druhém mysliti, v třetím konati povoleno člověku smrtelnému.“ S temi besedami si je Šafařík sam označil delovanje svojega življenja.

Ze šestnajstleten dijak izdal je majhno zbirko pesnij: „Ta-transká Muza s lýrou slovanskou“, mnogo drugih pesnij pa objavil v listu „Prvotiny pěkných umění“, katerega je oskrboval in izdajal profesor Hromádka na Dunaju. Prvi proizvodi mlade muze Šafaříkove se odlikujejo vzlasti po vznešenih mislih in lepi obliki. Pesništvo Šafaříku ni gola igrača in prazno besedovanje, v njem se mora zrealiti človeka duševno življenje. Zato uprav prištevajo Šafaříka najboljšim pesnikom českim pred letom 1820. Skupno s svojim prijateljem Palackim in drugimi izdal je nekaj let pozneje anonimno pisano knjigo: „Počátkové českého básnictví vzlastě prosodie (léta 1818)“. V tej knjigi in v nekaterih drugih v „Krok“-u objavljenih studijah izrazil je svoje nazore o českem pesništvu, bodisi glede oblike bodisi umetniške vsebine. Vsa leposlovna dela Šafaříkova odlikujejo se po svoji formalni dovršenosti, pesniškim vzletu in besednem soglasju.

Poleg umetnega pesništva se je Šafařík oziral vzlasti na narodno pesništvo, in ko so se začele tiskati razne zbirke prstonarodnih slo-

vanskih pesnij, izdal je tudi Šafařík skupno z Blahoslavom in J. Kolárjem prvo zbirko slovaških narodnih pesnij: „Pisně světské lidu slovanského v Uhřích.“ V Pešti l. 1823—1827.

Živo je čutil Šafařík, kako težko se je temeljito podučiti o književnem življenju svojega naroda, kaj še vseh slovanskih rodov. Zato se nameni spisati zgodovino slovanske književnosti. V ta namen je izpisaval različne knjige, katere je dobil slučajno ali stoprav po dolgem in trudapolnem iskanju v roke, zbiral pa ni samo slovstvenih stvarij, ampak tudi politiško in etnografsko tvarino. Vse to obširno in najraznovrstnejše gradivo uredil je pozneje in izdal leta 1826: „Geschichte der slavischen Sprache und Literatur nach allen Mundarten“. To delo je našlo obče priznanje pri učenjakih in je bilo dolgo časa skoraj jedini književni pripomoček za onega, ki se je hotel podučiti o predmetu samem.

Todà Šafaříku to še ni zadoščevalo. Pripravljati se jame takoj, da bi izdal obširnejšo zgodovino slovanskih književnostij. Dovršil pa je samo zgodovino južnih Slovanov — razven Bolgarov — katero je izdal po njegovi smrti Jožef Jireček.*)

Šafaříkovo delo pa kaže seveda še mnogo nedostatnostij. Predno bi se dala spisati dobra zgodovina slovanskih slovstev, treba bi bilo poznati najprej narode same, njihovo preteklost, njihove posebnosti v jeziku in kulturi, kar je bilo v začetku tega stoletja še v precejšnji temi. Slovansko jezikoslovje se je bilo začelo sicer krepko razvijati, todà polje je bilo preobširno in skoraj povsodi, če ne gola ledina, vsaj stoprav pričeto delo, delavcev pa primeroma jako malo.

O najstarejši zgodovini slovanski se peča Šafařík v knjigi „Ueber die Abkunft der Slaven nach L. Surowiecki“, tiskani v Budi leta 1828. V Novem Sadu je pridno proučaval stare srbske spomenike v zvezi s staroslovenskimi. Plod teh studij je bila leta 1833 v Pešti izdana knjiga: „Serbische Lesekörner oder historisch-kritische Beleuchtung der serbischen Mundart, ein Beitrag zur slavischen Sprachkunde“, ki je podlaga srbske historiske slovnice.

Preselivši se v Prago, jame Šafařík pridno izdelavati slovanske starožitnosti, katere izda leta 1837. („Slovanské starožitnosti, oddíl dějepisný. 1005 str.) Koliko nam je v njih podal, razvidi se že iz tega, da so do današnjega dne jedine svoje vrste. Pač se je v podrobnosti marsikaj

*) Knjiga sama, ki nosi naslov: „Geschichte der südslavischen Literatur“, tiskala se je v Pragi l. 1864—1865 v 3 zvezkih. Za slovensko slovstvo porabil je Šafařík obširen Čopov rokopis. To sicer ni nikaka zgodovina slovenskega slovstva v pravem pomenu besede — take nimamo niti danes ne — ampak samo vestno sestavljena bibliografija.

spremenilo, po dalših in obširnejših studijah dopolnilo, vendar se ni še nikdo do sih dob lotil, da bi jih predelal in spopolnil v istem obsegu, ali celo dovršil drugi, veliko važnejši del. Kakor so bile Dobrovskega „Institutiones“ epohalne za slovansko filologijo, tako je tudi to delo bilo in je deloma še sedaj v mnogem oziru podlaga slovanskih starožitnostij. Šafařík objasnjuje tu kritično vse dostopne mu vesti starih pisateljev o Slovanih počenši pri Herodotu; razpravlja nadalje njihovo zgodovino za dobe, ko so še živeli skupno, in potem izza časa, ko so se ločili v sedanje rodove, uprav do njihovega pokristijanenja, ko se je tudi pri njih začela nova, zgodovinsko jasnejša doba.

O drugem delu, ki bi imel obsegati kulturno življenje starih Slovanov, zapustil nam je večinoma samo načrt; todà iz njega je moči uvideti, koliko bi bili dobili Slovani, ko bi ga bil završil, kajti v njem je nameraval opisati telesne in duševne lastnosti starih Slovanov, njihova bivališča in življenje, vero, običaje, pravo in jezik, književnost in umetnost.

Leta 1842 je izšel Šafaříkov „Slovanský národopis“ z zemljevidom slovanskih narodov, ki je velike važnosti za razvoj slovanskih narodov. Po njem so se slovanski rodovi zaveli, katere in kolike narode tvorijo, kar mora vzlasti manjše rodove jačiti za daljni boj in razvitek.

Razven občnih slovanskih stvarij se je Šafařík pečal v Pragi posebno s českim slovstvom in jezikom. Leta 1845 je izdal „Počátkové staročeské mluvnice“, osnovane večinoma na podlagi ponarejenih, takozvanih staročeskikh rokopisov. Bila je vodilo do najnovejših Gebaurovih jezikoslovnih razprav, vzlasti njegove lani izšle historijske slovnice českega jezika.

Mnogo podrobnejših razprav slovniške, slovstveno-zgodovinske in starinske vsebine se nahaja v raznih listih in zbornikih.

Omenil sem baš kar, da je Šafařík že v mladostni dobi nameraval, podati Slovanom obširno književno zgodovino. Todà to je bilo v tedanjih razmerah, ker ni dostajalo potrebnih pripomočkov, skoraj nemo-goče; zato je omejil pozneje svoj načrt in proučeval književnost posamičnih narodov. Vzlasti ga je zanimala staroslovenščina, ki je takrat — sicer še precej nejasna — jela dobivati vedno več zaslužene veljave pri slavistih. Zanimivo je zasledovati, kako so slavnega učenjaka zanimala ona posebno težavna in prepirljiva vprašanja, ki se tičejo domovine stare slovenščine in staroslovenskega pisma, glagolice in cirilice. Šafařík je to proučeval že v Novem Sadu, posebno vneto in natančno pa v zadnjem desetletju svojega življenja.

V to svrho izda leta 1851 knjigo: „Památky dřevního písemnictví Jihošlovanův“, zvečine neobjavljeni viri, mej njimi dve legendi o svetem Cirilu in Metodu; v Musejniku za leto 1852 se nahaja razprava „Pohled na prvověk hlaholského písemnictví“; leta 1853 objavi „Památky hlaholského písemnictví“ in leta 1857 konečno razpravo „Glagolitische Fragmente“. Šafařík se je po dolgem proučavanju in premišljevanju prepričal, da je domovina stare slovenščine Panonija, uprav kakor je trdil že mnogo poprej Kopitar; glagolica da je prvo slovansko pismo, katero je iznašel Konstantin (sv. Ciril), cirilico pa je priredil škof Klement. Dokazi njegovi so precej prepričevalni in sploh cel spis — posebno v kolikor se tiče pisma — je velike važnosti za staroslovensko uprašanje: seveda panonska hipoteza se je začela kljub avtoriteti Miklosičevi umikati macedonsko-bolgarski; dandanašnji šteje jako malo privržencev.*)

Tudi za nas Slovence ima Šafařík mnogo zaslug. Dobili smo od njega prvo svojo slovstveno zgodovino, in sploh je posredno in neposredno mnogo vplival na razvitek našega naroda. Žal, da se sami, kakor se kaže, premalo brigamo za svojo kulturno zgodovino.

Občudovati moramo vzlasti Šafaříkovo železno voljo, v kateri je vstrajal kljub vsem neugodnostim in neprilikam življenja, čuditi se njegovemu bistremu duhu, mnogostranski in temeljiti znanosti, vroči narodni in slovanski zavesti. Dasi je večino dnij svojega življenja preživel v knjigah, vender ni bil nepristopen, hladen učenjak; bilo je v njem čuteče srce, vselej se ti je kazal blagodušnega človeka in naudušenega Slovana.

V gradu.

Tam v gradu pri godbi šumeči
Plesalci se brhki vrté.
Navdušenje, rádost in vino
Obraze jim blede rudé.

Veselje to burno in šumno
Tja v ječo podzemno doni.
Jetnik star tam sluša in sluša —
Obraz pa mu solza rosi.

Y.

*) Obširneje razpravlja o staroslovenskem vprašanju dr. V. Oblak v oceni Glaserjeve „Zgodovine slov. slovstva“. Ljubljanski Zvon, 1895.

Muha.

(Iz predavanja drja. Tihomila na slovenskem vseučilišču.)

isokočastiti gospodje! Vsak pojav v naravi, v človeškem in živalskem življenji ima svoj vzrok — „non datur effectus sine causa, quod est axioma certissimum“. Človek pa je zvedav že po naravi, išče vsakemu učinku in pojavu zadostnega vzroka. Gospodje, le opazujte otroke! Komaj se jim razveže jezik, že hočejo vse videti in vse vedeti, ne moreš jim odgovarjati na raznovrstna uprašanja. Ako pa preiskujemo razne redke prikazni s pravim modroslovskim duhom, ki nam ga je vcepila moderna vzgoja, zasledimo in opazimo v duševnem življenji sedanjosti mnoge pojave, katerih si ne moremo dovolj raztolmačiti. V takih slučajih in položajih odgovorjamo: To je časovna zagonetka, katero bodo rešili bodoči misleci. Ali pa odvrčamo: Te prikazni vzroki koreninijo v duševni bolezni sedanjosti, ki je napala nas in druge. Todà mi, ki smo srkali iz čistega vira neizcerpnega modroslovja in moremo raztolmačiti, pojasniti sebi in drugim bistvo vsacega vzroka jasno in neovržno, mi vender nismo bolni na duhu. Prozoren nam je pogled vsaki stvari do dna! Bebeci so oni, ki nam stavijo zagonetke, katerih sami ne morejo rešiti. Mi staremo vsak oreh koščak in nudimo svetu piškavo jedro — socijalnih in drugih problemov. To bodi uvod vprašanju, katero hočemo danes rešiti ter odkriti slavnemu občinstvu.

V zadnjem svojem predavanji sem se samo mimogrede dotaknil uprašnja, katero vznemirja dežele in države, učeni in neuki svet. To pereče uprašanje, ki obliva mnoge slojeve človeške družbe s kurjo poltjo, druge pa draži in razgreva kakor rudeča zaplata košatega purana, to uprašanje, katero ste gospodje izvestno že uganili, je „antisemitizem“. Mi sploh živimo v dōbi samih „izmov“, todà „izem“ vseh „izmov“ je baš imenovani „antisemitizem“. To je uganka, katero stoprav rešimo, ako jo smatramo za duševno bolezen onih, ki bolehalo za to boleznijo Klerikalci in mračnjaki mi sicer predbacivajo, da antisemitizem vsporejam boju proti klerikalnemu zmaju, boju, v katerem, kakor veste, stojim v prvih vrstah. Todà taka primera je šepava, krivična, kajti če opažamo boj proti klerikalizmu kot modroslovci mirno in trezno ter z vednostno temeljitostjo zasledujemo njegove vzroke, kaj najdemo? Da je boj proti deveteroglavemu zmaju ultramontanizma boj luči proti temi. Ta boj je neizogiben in naraven, kajti luč sovraži temo, kakor ogenj vodo. Todà antisemitizem je nečlovešk, neplemenit boj teme in mračnjastva

proti luči, napredku in v obče proti človeštvu. V potomcih Abrahamovih je človeštvo doseglo svoj vrhunec v najčistejši in najplemenitejši obliki: posamične redke izjeme samo potrjujejo obče priznано in v svetovni zgodovini dokazano pravilo. Ponosno upogneni nos izraža ognjevitiga in vzvišenega duha, malo na vnanjo stran okrožene noge, ki nosijo idealno vstvarjeno telo, vtelesujejo pravi nepokvarjeni obočni slog starega Rima, v katerem je vpodobljen jekleni in neizprosni značaj židovskega ljudstva; iz črnih orlovskih oči odseva plemeniti ponos, ki znači izvoljeno ljudstvo. Trdijo sicer zlobni jeziki, da vsi židje niso taki vzori, kakor sem ga narisal v glavnih potezah. Ne vem, koliko resnice je na tem, toda preiskal sem natanko vse svoje židovske prijatelje in se uveril o istenitosti tega, kar sem povedal.

Samo na duhu bolehavei ljudje, kakor so antisemitje in najnovejši izrodek človeštva — takozvani krščanski socialisti — v svoji vrtoi glavosti in nestrpnosti trdijo nasprotno. A ti nepoznajo najplemenitejše pridobitve sedanjega prosvitljenega veka, enakosti v človeški družbi. Ne sovraži brez vzroka! To bodi nam vsem vodilo in prvo načelo v življenji. Veseli me, da morem kot rektor prvega deželnega vseučilišča izreči to načelo človeških pravic tako odlični skupščini častitih poslušalcev.

Gospodje, to, kar sem baš povedal, je v tesni zvezi s predmetom mojega današnjega predavanja, z muho. Antisemitizem in sovraštvo do muh, onih čednih in ljubkih živalic, sta po mojem trdnem prepričanju dve popolnem tako sorodni boleznii, da si jedne brez druge niti misliti ne morem. Opozarjam vas v prvi vrsti na čudovito podobnost med mušjim in židovskim rodом. Oba sta prastara rodova na zemlji. Ko še nista stala ne Rim ne Athene, ko se še ni porodilo krščanstvo, je muha že mirno posedala po židovski čebulji in česnu. Muha in žid sta mirno skupaj bivala na zelenih livadah ob Jordanu in skupno trpela mnogo krivic.

O muhi trdimo po pravici, da povsod brba s svojimi tipalnicami in zanimivim srkalom; useda si ti na čelo in nos, šegeta te po južini v temni stanici, da se ne poleniš na mehki blazini. Obleze radovedna vse kote, obliže vse jedi, skoči ti v žlico in tudi v usta, če zijaš na široko kakor Ljubljanska lesa. Vzlasti rada se pomudi na sladčičah, ker je sladkosnedna kakor peterorazredna gospica naše dobe. No, in če pušča za seboj sledove na oknih, stenah, pozlačenih okvirjih in ogle-dalih, moraš samo občudovati njena stopala, s katerimi brez težave pleše na izbrušenem steklu. In tako tudi žid. Njegov raziskujoči duh ga sili in žene pod vsako streho, v palače in kočе, toda oglašа se samo

tam, kjer se kaj najde. Muha ljubi prijazna selišča po deželi; v velikih rojih poletava v kmetiških izbah po mizah, stropih in pominjakih — uprav tako kakor žid, ki ljubi čez vse naravno snago in se veseli prirodne lepote. Ne umori jo nobena zima, stanovitno biva pod streho, kjer ima svojo mnogobrojno zalego, uprav tako tudi žid ne zapusti kraja, koder se je udomačil.

Mogel bi vam, gospodje, še na dolgo in široko razpletati prispodobo med muho in židom, todà preidem rajši takoj „ad rem“. Uprašam torej, odkod toliko peklensko sovraštvo do muhe in žida? Zakaj morata pohišna muha — *musca domestica* — in žid trpeti že tisočletno mučenitvo? Muharčki, pliske, taščice, lastovice, pajki in osé kar preže na revico — muho.

In ali niso hujši kakor osé in pajki zloglasni antisemitje, ki z židi pitajo svojo nadležno zalego? Česen naj jim raste na nosovih in čebulja na ušesih!

Učeni svet pa, ki je vesel zmage nad praznoverstvom, stoji molčeč pred uganko novodobnega antimuskatizma, o katerem nihče ne vé, kaj hoče in namerja. Roke drži križem, ko kričavi pustolovci z muholovkami in „kvasijo“ davijo in moré cvet in sad na deblu človeštva. Mnogo let sem opazoval v svoji sobi mušje življenje in reči moram, da mi niso bile nadležne, četudi so živahne in hudomušne. Muha je — tako trdim naravnost — plemiški rod v rodovini žuželk in mrčesov, in sramota je za probujeno devetnajsto stoletje, da jo preganjajo tako neusmiljeno. Le trdoglavi kmetje, obrtniki in delavci, puhloglavi „učenjaki“ in koristolovci so strastni antimuskatitje; samo surova neotesanost torej in blaziranost ne pojmi velikanskega pomena, ki ga ima muha v življenji, in prisega slepo na zastavo antimuskatizma.

Todà sedanja vednost še ni prišla na sled vzrokom takega neosnovanega sovraštva. Vtopiti se moramo v globočino skrivnostnotajne mistike, da si rešimo zagonetko. V ljudski duši spi težnja po uničevanju. Zgodovina priča, da v duši neolikane druhali tiči vkoreninjeno sovraštvo, katerega predmet se menja s stoletji. Množiča to isto danes obožava, jutri pa tepta z okovanimi petami v blatu in prahu. Todà sovraštvo do muh — antimuskatizem — je star, kakor človeški rod. In gotovo še dolgo ne bode bolje, kajti klerikalizem — in ta je najhujši sovražnik — vedno ponosneje nosi svojo naduto glavo ter zagrinja milijone in milijone v temo in mrak. Zato: Več luči in svetlobe med neumno, in budalasto ljudstvo! Pojdite kot proroki med narod in učite ga, da muha ni sitna, ni nadležna, da ni pregrešna, nesnaža in škod-

ljiva, marveč da izvršuje veliko nalogo v gospodarstvu narave. Potem je rešena zagonetka antimuskatizma in vsakedo bode radostno pozdravljaj roje pobišnih in družih muh v svojem domu. Snujte najprvo povsod društva muskatistov, jaz pa z veseljem prevzamem pokroviteljstvo vseh mušjih prijateljev. Le tako bomo dostojno izvrševali željo in nadejo blagega ustanovnika našega vseučilišča, Muskatila I., čegar spomin naj živi.

Ljubljani.

Pomladne sapice so se vrnile,
Iz juga lastovke so že priplule,
Cvetice nežne pot so nam nasule,
V večerni mrak glasé se pesmi mile.

Kot nekdam vse. A nam sovražne sile
Iz zemeljskih so globočin prihrule,
In to nam, kar ljubili smo, zasule,
S trepetom srce bedno napolnile.

A zopet vstalo boš, nesrečno mesto,
Vzcvetelo nam v pomlajeno nevesto,
Začelo novo bode se življenje.

Ko v drugih skoraj vzklije pomlajenje,
I nas ta sveti ogenj naj ogreje,
In v srcu našem naj pomlad zaveje!

Ivanov.

Vpliv liberalnih idej na razvoj socijalne demokracije.

Priobčil cand. med. Frančišek Janković.

II.

Socijalni demokrati smatrajo za izvor vse socijalne bede privatno posestvo in iz njega izvirajoče protivje mej kapitalom in delom. Da bi tako nasprotje odstranili, uvesti hočejo v državi ljudovlado na najširši demokratiški podlagi, tako da bi bili vsi pridelki in izdelki last vseh, in da bi vsi po strogo določenem načrtu uravnali produkcijo ter zajedno skrbeli za pravično razdelitev pridelkov. Uprav tako naj bi prevzeli vsi — menim namreč skupnost človeštva, katere izraz je socijalno-demokratiška država — oskrbovanje nedorastle dece, bolnikov in onemoglih starčkov.

Pojedini socijalisti podali nam so že jako natančen načrt po zgora navedenih načelih urejene in oskrbovane države. Marsikomu je izvestno še v spominu knjiga, s katero je E. Bellamy *) pred nekoliko leti vzbudil mnogo pozornosti. V podobi romana slika pisatelj vzor socijalistiške države, zajedno pa kaže, kako bi bilo mogoče, njegova načela dejansveno proizvesti in sliko njegove države oživotvoriti in obistiniti. — Bellamy in nekateri drugi njegovi somišljeniki **) skušajo pridobiti svet za svoje ideje vzlasti s tem, da mu obetajo zlate gradove in napovedujejo, da zopet kmalu napoči „zlata doba“, ki bode osrečila vse človeštvo, v kateri se bode malo delalo, pa mnogo uživalo. Tako laskavo prorokovanje silno vpliva na nerazsodno ljudstvo ter je fanatiško naudušuje za socijalno demokracijo. Politiški njegovi voditelji se seveda ne upajo, svojih sanjarij proglasiti kar naravnost za svoj smoter, kajti dobro jim je znano, da takih idejalov ni mogoče mahom v življenju uresničiti, zamorejo pa se v mirnem zgodovinskem toku in sčasoma oživotvoriti. Centralni organ socijalne demokracije na Nemškem „Vorwärts“ pisal je leta 1878 na novega leta dan prav odkritosrečno nekako takole: „Znano nam je, da nas silne prekucije v državi in človeški

*) „Ein Rückblick aus dem Jahre 2000 auf 1887“, v Lipsiji 1887.

**) Vzlasti August Bebel v svoji knjigi: „Die Frau in der Vergangenheit, Gegenwart und Zukunft“; Fr. Hitze: „Capital und Arbeit“.

družbi ne morejo pripeljati do zaželenega cilja. Zato delujemo samo, da bi se država in človeška družba preobrazila v smislu historijskega razvitka ter v smislu zahtev pravičnosti.“

V istem smislu hočejo sicijalisti v državi jednako osebno prostost, gospodarstveno in politiško prostost za vse brez razlike stanu. Država bi morala biti samo gospodarstvena zadruga v najširšem pomenu besede, stvorjena na podlagi solidarnosti vseh državljanov, bila bi torej najpopolnša ljudovlada, v kateri bi imel vsakdo iste pravice in iste dolžnosti. Delodajalci in ravnatelji, ko bi jih trebalo, izvolili bi se samo za kratek čas, k večjemu za dobo dveh let, toda mogli bi se odstaviti vsako uro, če bi hoteli zlorabiti svojo oblast. Pojmi „gosposka“ in „podložnik“ bi izginili, ker bi obsegalo vladajoče ljudstvo oboje. Vladarja ali plemstva sploh bi ne bilo, da, celo nobenega predsednika države ne, kajti na čelu vlade bi bil samo nekak ravnaoč kolegij, sestavljen iz različnih odsekov (na pr. združnega, občinskega, pokrajinskega odseka itd.).

Take so zahteve, katere je zasledovala in zasleduje še sedaj dosledno in vstrajno socijalna demokracija v svoji celokupnosti. Že leta 1875 dne 25. maja so se v Gothi združeni socijalisti izrekli: 1. Za splošno, jednako in direktno volilno pravico. Vsi državljani od dvajsetega leta naj bi imeli pravico glasovati in voliti. Volilna pravica naj velja baš tako za državne kakor za občinske volitve. 2. O postavah, miru ali vojski sme sklepati ljudstvo samo. 3. Uvede se splošna vojaška dolžnost. 4. Vse izjemne postave (na pr. tiskovne, društvene itd.) se odpravijo in sploh vse postave, ki ovirajo prosto misliti, prosto svoje misli izraziti. 5. Pravico soditi ima ljudstvo samo in uraduje vse in povsodi brezplačno. 6. Ljudska vzgoja mora biti splošna in jednaka. Vsi otroci morajo obiskovati šole, v katerih se podučuje brezplačno. 7. Versko prepričanje je popolnoma zasebna stvar.

V Evropi se za naše dobe opazuje nekako močno in vstrajno gibanje, katero teži na ljudovladno ustavo. To gibanje je pa delo liberalizma ter se sme smatrati kot završen začetek socijalistiške združne države. Vsaj je v politiki konsekventni liberalizem demokratičen. Ustavni vladar ni ničesar drugega v smislu liberalne državne ideje nego predsednik kake ljudovlade, od katerega se razlučuje samo po dedni pravici. Z gaslom, da je liberalno kraljestvo najboljša ljudovlada, zasela sta Ludovik Filip v Franciji in Leopold I. v Belgiji kraljevi prestol. V Franciji je liberalno kraljestvo kmalu porodilo demokratiško ljudovlado, v Belgiji, na Italijanskem in Španskem pa dvigajo pristaši republike vedno drznejše svoje glave.

Moderni liberalizem vsprejel je kot prvo točko v svoj program: „Vse s pomočjo ljudstva in za ljudstvo“; meni pa samo gospodujoče slojeve, plutokratijo in velike obrtnike, torej ono ljudstvo, katero zvečine ne umeva ali noče umevati krščanskih načel. To natranje protislovje v liberalni monarhiji je moralo uplivati na razvoj socijalne demokracije, ki se z veseljem oklepa vsega, kar bi moglo omajati državo in natirati pot ljudovladi. Čut udanosti in zvestobe do vladajoče dinastije gine malone v vsej Evropi, čemur se ni čuditi, ako pomislimo, kako močno se trudijo socijalni demokrati, da bi izpodkopali sleharni monarhični čut v ljudstvu in zanetili v njem odpornost in sovraštvo do vladarja s tem, da natanko proračunajo in v časopisji razglašujejo, kake ogromne svote denarja porabijo na leto vladarji posamičnih držav. Umevno je samo ob sebi, kako silno vpliva kaj takega na niže ljudstvo in delavske kroge, kateri se boré premnogokrat z neznosno bedo.

Socijalisti so takoj s početka spoznali, da je politiška prostost neobhodno potreben pogoj za gospodarstveno osvoboditev delavcev, da je torej socijalno vprašanje neločljivo zvezano s političnim, katero se zamore edino izvesti v demokratiški, absolutni, od vsake više oblasti neodvisni državi. Kar ugaja večini ljudstva, postane zakon; vsako sklicevanjena historijske pravice, na božje in crkvene postave, je brezuspešno. To je naravna posledica naturalistiškega in materijalističkega svetovnega naziranja, katero je slavil in tolikokrat praktično gojil liberalizem, krščanska načela pa zavrgel ter nam v sredi krščanskega ljudstva ustvaril na podlagi brezboštva državo, katera edina mu je izraz najviše popolnosti — najvišega božanstva. Vsako ugovarjanje pa se je smatralo in se smatra za revolucionarno gibanje. Prostost posamičnikov je že sedaj skoraj popolnem vničena; vsaj mora tudi današnji delavec, če noče gladu umreti ali pa se preobraziti v zločinca, delati tam, kjer more še kaj zaslužiti, todá delati mora ne toliko za se, kot za svojega gospodarja.

Pomisлити treba samo, kako silno bi osebno suženjstvo cvelo stoprav v socijalno-demokratiški državi, katera hoče spremeniti človeško družbo v velikansko prisilno delavnico, kjer bodo delavci razdeljeni v bataljone ter se pošiljali po potrebi sedaj sem, sedaj tja. Vsako prosto zbiranje po poklicu je seveda izključeno. Liberalizem in socijalizem ne poznata prostosti v pravem pomenu besede, akopram jo imata vedno na jeziku.

III.

Na baš omenjenem shodu nemških socializmov v Gothi leta 1875 vsprejel se je poleg političnega nastopni narodno-gospodarstveni program: „1. Delo je izvor bogastva in prosvete; človeška družba sama omogoči splošno koristno delo. Zato je tudi vsa produkcija last človeške družbe, ki ima splošno dolžnost, delati v smeri pravične razdelitve. V današnji družbi so vsa delavska sredstva monopol kapitalistov, kar uprav provzročuje odvisnost delavcev ter zajedno bedo in suženjstvo v vseh mogočih oblikah. Osloboditev delavcev zahteva, da se delavska sredstva (namreč kamnolomi, rudokopi, premogove jame, kanali, železnice, poštni in brzojavni uradi, ceste, gozdi in sploh vsa zemlja, tovarne, stroji in drugo delavsko orodje), spremené v splošno last človeške družbe, in da se vse delo vravna po obrtih v splošno vporabo in pravično razdelitev dobička. Delavci sami smejo doseči popolno prostost, ker so vsi ostali slojevi človeške družbe nasproti njim reakcionarni. 2. Z ozirom na te glavne točke zasleduje socialistiška stranka v Nemcih z vsemi sredstvi prostost države in socialistiške družbe, odpraviti želi sistem, po katerem se poprečno plačilo dela zmanjšuje na ono svoto, ki je neobhodno potrebna za življenje osebe in njene družine, trpeti noče nadalje nobenega izkoriščevanja delavskih močij; odpraviti se morajo vse politiške in socialne nejednakopravnosti. Socialna stranka v Nemčiji deluje sicer v narodnem okvirju, todá zraven si je popolnem svesta mejnarodnega značaja in pripravljena vse storiti, kar bi pripomoglo k pobratimstvu vsega človeštva.“

Iz navedenega programa je jasno, da teži socialna demokracija na narodnogospodarstvenem polju po komunizmu. Vsaj je iz početka proglasila gaslo: „Preč z vlastinstko pravico!“ In vender je vlastinska pravica tako globoko vkoreninjena v bistvu človeške prostosti in samostalnosti, da vsakdo brez svojega privatnega posestva brezpogojno zapade vsestranski odvisnosti in suženjstvu. Vlastinska pravica je podlaga obstanka sleharne obitelji in posredno vse človeške družbe. Socializem pa popolnem neguje vsako privatno posestvo ter uči, da ima le zadružna država pravico do posestva produktivskih sredstev, ali drugače rečeno, da se privatni kapital nadomesti s kolektivnim.

Socialisti so tudi v tem oziru sledili vzgledu liberalcev, kateri so učili, da sme vsakdo delati, kar mu drago, samo da ne poseže brezpravno v vlastinsko pravico sodržavljana, država da igra samo vlogo policije, katera skrbi za pravno varnost. Lastnina je tedaj

absolutna, ki ne narekuje nikakih dolžnostij izvzemši one, ki se tičó lastne osebe. Ta nauk je postal podlaga modernega narodnega gospodarstva. Po krščanskih načelih pa je posest samo sredstvo v dosego poslednjega smotra, ki nalaga veliko odgovornosti in mnogo težavnih dolžnostij. Liberalizem je pa tudi v teoriji in praksi postopal kar naravnost v socialistiškem duhu, dočim je uvel državno vsemogočnost, katere praktična posledica je bilo grozno ubožstvo množice. In sedaj je samo dvoje na izbiranje, ali naj se povrne silno premoženje posamičnikov ali pa pogine ljudstvo. Vse to pa je zakrivil vzlasti takozvani indirektni davek, ki nalaga čez devetdeset odstotkov vseh državnih stroškov edino delavskemu in srednjemu stanu. Ni čuda, da se je tako razvilo ono neznosno socialno stanje, kojega opazujemo dandanašnji povsod; iz njega pa so se porodile ideje socialnih demokratov, kateri kot verni nasledniki liberalizma iščó načina rešitve iz takih razmer; postopajo pa v direktnem protislovju z vsemi človeškimi in božjimi zakoni.

IV.

V verskem oziru zasledujejo privrženci socialne demokracije brezbožstvo, tajijo namreč Boga in sovražijo vse, kar je božjega. Demokratski organ „Volksstaat“ pisal je ob neki priliki doslovno takole: „Mi smo sovražniki duhovnikov in cerkve že iz principa, ker smo bogotajci.“ „Berliner Volksblatt“, ki se je pozneje prelevil v „Vorwärts“, sedanje oficijelno strankarsko glasilo, je v svoji 301. številki pisal: „V izveličarja ne verujemo, pač pa v izveličanje. Ni ga človeka, ni Boga v človeški osebi, ni odrešnika, ki bi utegnil rešiti človeštvo. Človeštvo samo more rešiti človeštvo.“ Marx sam je porabil sleharno priliko, da je mogel odkrito ali zavratno napasti krščanstvo. Vera mu je le fantastiška realizacija človeškega bitja. „Človek dela vero“ — pravi sam — „ne vera človeka“; na drugem mestu pa pristavi: „Prava sreča človeštva zahteva, da se odpravi njegova navidezna sreča, namreč vera.“ Z groznim cinizmom kliče nemški socialist Josip Dietgen*): „Delo je izveličar novega sveta.“ Nemški socializem besede „vera“ sploh trpeti ne more, nadomestil jo je z „humaniteto“, katera se poraja iz spoznanja, da živi izveličar le v socialnem, bratskem delu, v gospodarstveni zadruzi, ki nas varuje pred hudičem, kapitalizmom.

*) Dotičnik se odlikuje vzlasti s surovimi napadi na katoliško cerkev. Prim. njegovo knjigo: „Die Religion der Socialdemokraten, fünf Kanzelreden“, v Lipsiji, 3. natis.

Skoraj neverojetno se zdi, da se more človek tako globoko pogrezniti v močvirju materijalizma. Todà čuditi se ne smemo preveč; tek svetovne zgodovine ne dela nobenih skokov, vsaka revolucija korenini v prošlosti. Moderni liberalizem je vpeljal pristno racijonalistiško bogotajstvo v družabno in politiško življenje ter v proticrkvenem boji natural pot socijalni demokraciji. Vsaj je po liberalnih načelih družabno življenje z ozirom na vero in moralo osnovano na podlagi brezboštva — *l'état est athée*. Dosledno so torej zahtevali liberalci razdruženje cerkve in države, absolutno prostost verskega naziranja; odpraviti so hoteli verouk v šolah in uvesti neko novo pravoslovje, ki pozna samo dolžnosti do države in do sodržavljanov. Izgnali so redovnike iz učilnih zavodov in odtegnili bolnice, hiralnice in slične zavode sleharnemu verskemu vplivu. Todà posledice neso izostale. Mesto zaželenega in obljubljenega blagastanja ter splošne sreče se je pričela širiti socijalna beda, samomori — celo mej nedoraslo mladino — so postali vsakdanji dogodki, zavratni napadi, umori in slična hudodelstva so se množila dan v dan. Vladajoči krogi in razumniki so morali uvideti, da se je v besnem boju proti crkvi in crkvenim napravam zašlo predaleč. Radi bi sedaj zopet uvedli versko prepričanje v ljudsko maso, todà pozno je, če ne morebiti marsikje celo prepozno.

Ako se hočemo oprostiti pretečega zla, treba je najprvo, da zapustimo goljufive zmote brezbožnega liberalizma in se postavimo na podlago krščanstva, katero uči in priporoča ljubezen in pravico. Jdeje krščanstva se morajo oživiti v vseh slojevih človeške družbe, potem se smemo nadejati, da se povrne zadovoljnost in sreča mej ljudstvo.

V naravi.

Skoz senčnat gaj prispevši
Ob brdu nem sedevam,
Zroč daleč tje v daljave
V naravi tih samevam.

Zelenje pomladansko
Naravo vso pokriva;
Življenja kras v naravi
I v mé življenje vliva.

Saj v mestu, hrupa polnem,
Življenje gine, hira,
Srcé je ne občuti,
Polagoma umira . . .

Ko tu tako sanjarim,
Predrami don zvonjenja
Od daleč sem dospévši
Duha mi iz motreuja.

Povsod življenje bujno, —
A tam pa smrt nemila
Zemljana izmed svojcev
Je kruto pokosila.

Kakó turobno milo
Zvonovi tam donijo!
A tu v veselih pesnih
Krilatec se vrstijo!

Je táko li nasprotje
Ob jednem pač mogoče?
Tam žalost, tu veselje,
Tu vriska vse, tam joče — —

Med tem pa solnce žarno
K zatonu lahno plôve,
V slovó pa še poljublja
Najviših gór vrhové.

Ko spet domov se vračam,
Že zarja rumeneva,
A glas zvonov žalobni
Mi v srcu še odmeva.

Ivogorski.

Denar.

Šaljivo-resen govor. — Sestavil J. Štrukelj.

denarju bom nekaj povedal, pa samó povedal, čeprav vem, da bi vsak izmed vas rajši videl, da bi ga mu dal. Tristo pajkov, kaj nisem uganil vaših skrivnih želj? Vem, vem vaše želje in prav rad bi vam jih izpolnil, a ne gre, pa ne gre! Nisem sicer skopuh, a odkritosrečno vam povem, da nimam mačka v skrinji, dasi govorim o denarju; sem sicer takih mislij, da vam denarja bolj nedostaje kakor preostaje in plesnuje na kupu, vendar to me ne straši, vi mi tudi ne boste zamerili: torej nekaj o denarju, čeprav bi kak porednež lahko rekel meni in vam: Jurij in Marka, pa obema denarja manjka!

Star pregovor pravi: „Kjer je bogastvo, je eden hudič, kjer je uboštvo, tam jih je pa sedem“, jaz pa presučem ta pregovor in trdim tudi nasprotno: „Kjer je uboštvo, je eden hudič, kjer je bogastvo, tam jih je pa sedem!“ Ker sem pa že začel besede pregrizovati, naj rečem še to-le: „Kjer je bogastvo ali kjer je uboštvo ni nobenega hudiča — če so ljudje pametni!“ Kar sem rekel, bom tudi dokazal, da ne boste dejali, kar tja v endan čenčam, da ni ne na konja ne na osla. Samo nekoliko potrpljenja imejte z menoj, da vam počasi dopovem.

„E, hé, denar, denar! O da bi ga imel na mernike, potem bi bil gospod, potem bi se živelo, potem bi bil v malih nebesih!“ Tako zdi-huje marsikdo ter si ubija glavo, kje in kako bi se lahko prišlo do ljubega denarja. Čudno, dvakrat, desetkrat čudno je to, da je ljudem denar tako všeč! Poglejte otroka, nič še ne vé, kakšno vrednost ima košček srebra ali bakra, pa brž steza ročice po denarju in ga ne dá z lepo iz rok. In bolj ko raste človek, bolj je pohlepen na denar. Zakaj pač? I, dragi moji, za denar dobimo vse, kar si le izmislimo: posestva, hiše, polje, travnike, jed, pijačo in Bog ve, kaj še vse. E, če ima človek denar, povsodi mu strežejo! Le poslušajte, kako se baha neznan pesnik. Tako-le poje:

„Kolikorkrat sem v beli Ljubljani bil,
Vselej so mi dali piti in jesti
Za moje bele tolarje,
Za moje lepe krajcarje,
Za moje zlate rumene.“

Res, res, kedor ima groš, ta je mož — doma in povsodi!

Pa kaj bi bilo samo to. Z denarjem si človek lahko nebesa za-sluzi, prav v pravem pomenu besede si jih lahko kupi. Komur ni treba vseh žepov obrniti, predno otipa božjak, lahko dá veliko za cerkve, za svete maše, za reveže, za bolnike, za dobre namene, misijone, pogo-relce itd. Denaren človek lahko hodi na božja pota, saj pravi že pre-govor: „Kdor ima s čim, lahko gre v Rim“. A če ga nimaš okroglega ne pri sebi ne pri drugih — kam boš šel? Na tujem namreč, kakor doma, velja stari pregovor: „Kedor denarje ima, lahko moško ravna“. Kako boš pa moško ravnal, če imaš kačo v žepu? In to vam je tudi znano, da „voden mož in pa slamnat konj ne prideta daleč“, to se pravi, človek, ki samo vodo pije, in pa konj, ki ne pokusi drugega kakor slamo, kmalu obnemoreta. Zato po pravici še enkrat zatrjujem: „Kdor ima podalcem groš, ta je mož!“

O, velika resnica je to: Denar je dobra reč! Le uprašajmo za-dolženega gospodarja, kaj mu podira srčni mir in zadovoljnost. Nič drugega kakor to, da nima denarja, še za obresti ne. — Zakaj tako tarna starček, zakaj stoka stara ženica? Ej, denarja, nimata, da bi si privoščila kaj boljšega, a navadnih jedij ne jesta lahko, zato njih tožba. — Ali uganete, kje tiči vzrok, da se ta in ona ne moreta vzeti: kaj bi poupraševali — denarja, okroglega, ni dovolj, dote nima nobeden nič. Godi se nevesti, kakor tisti v narodni pesmi:

„Mamica so d'jali,
Da bodo kokljo prodali,
Da bodo Franciki
Dotico dali“ —

Todà kaj bo koklja za doto? Če pa dotice ni, pa tudi vesele svatbe ni. Pač — za tako-le plačilo bi že lahko plesali:

„Godci le godite,
Za denarce mojé:
Mam doma še na peči
Dve prazni mošnjé.“

E, ne morem vam dopovedati, kako žaltovo je, če pri hiši ni de-narja! Koliko lakote užijejo pri takih družinah, kjer ni za ljubi kruhek. Za majhne denarce bi se kupilo tudi drv za kurjavo, a ni, pa ni, in ni: zato zmrzujejo, prezebajo in lakoto prodajajo; a resnično, prijetno ni, če je kedo tako lačen, da se duša po njem lovi. — Kedo drug je sicer

na videz še precej petičen, a na skrivnem strada, da je strah. Ljudje mu skoraj pravijo gospod, sam pa bridko čuti, kaj je to: „Gospod po kosilu lačen.“ Za najmanjše potrebe mu trda prede; nad njim se le preveč vresničuje beseda narodnega pesnika:

„Vse po hiši on pobriše,
Da šest krajcarjev poiše.“

In ako ima kedaj res kak soldek več, joj, je pa tudi sto opravkov, in sam ne ve, zakaj bi porabil, kam bi vtaknil tisti bore drobiž, da bi kaj teknil! In ko tako premišljuje, pride mu v spomin nehoté iz pesmi:

„Pet krajcarjev imám,
Lahko jih razdám.
Koj zjutraj en' gá,
Opoldne pa tri,
Če zadnjega zmanjka.
Večerje nič ni.“

Po vsem tem takem je dokazano, da je denar tista stvar, ki dela ljudi srečne. Torej: živio denar, živio, da bi ga le kaj imeli! —

Ej, veste, človek se včasih prenagli, potem mora pa „nazaj jemati“, preklicevati in popravljati; jaz sem tudi prehitro bleknil, dočim sem dejal, da dela denar ljudi srečne, da je dobra stvar. Sedaj se pa že kesam. ker to ni res; slepec bi videl, da to ni res. Brž vas bom prepričal, kako napačno sem vas učil, in vi ste mi že verjeli! O denar, denar! Koliko škode si ti že naredil, koliko ljudij je že zaradi tebe nesrečnih. koliko zaprtih po ječah, koliko bolnih . . . o denar, denar nesrečni denar!

Vidite, denar je kakor nabrušen nož: lahko ga v prid in škodo obrneš. Žalibog, da ga većinoma ljudje v škodo obračajo! — No, še predno kedo do denarja pride, že greši zaradi njega. Kako — tega ni treba na široko razlagati: eden obogati s tatvino, drugi z goljufijo, tretji tako, da sebi in svojim ne privoščí najpotrebnejših rečij, torej svojim ga ukrade — ne pomisli pa nihče, da „en krivičen vinar deset pravičnih sne“. In potlej, ko imajo denar? Potlej, potlej! No, nekateri, recimo „bogati Peter“ je lakomen, da bi už odr! „Trikrat skuha klobaso, potlej jo pa še proda“ — tako govore ljudje o njem. „Bogu posojuje, kedor ubogemu kaj podeli“ — to mu je čisto neznano; pogosto pa ga slišiš trditi: „Kedor ne brani krajcarjev, ne šteje cekinov.“ Opravičuje tudi rad svojo odrtijo, lakomnost in neusmiljenje, češ, „sedaj moram hraniti, dokler imam, ali bom potem, ko ne bom nič imel? Kaj

boš potem hlev zapiral, ko je že krava zbežljala?“ A naj Peter še tako lepo in pšenično govori — skopuh je in bode od dne do dne več stiskač, kajti „skopost s kupom raste“, in resnično je tudi: „Veliko še imajo ljudje, le zadosti nimajo nikoli.“ — Petični „Cene“ je tudi pograbil po ranjkem očetu lepe denarce, vendar stiskač pa on ni. Še premalo gleda na krajcar. Toda druga napaka se ga drži zaradi njegovega denarja: neznansko visok je, pa zamerljiv. Nič mu ne smeš reči, tako tanke preje je in precej se mu pokadi. In pa prevzeten, prevzeten je, jej, jej! „Komarje bi koval, ko bi mu kedo podkve delal.“ Pač res: „Če ima oče veliko denarja, ima sin večinoma malo čednosti.“ — No, pa vsaj ni samo Cenetu denar možjan zmešal, saj jih je drugim tudi. Blaž je sedem let služil za hlapca pri Cenkinčkovih; no sedaj si je prihranil nekaj, ali kali, kar nič več mu ni obstanka v stari službi: je že hudo, če je človek kruha pijan. — Medenovo deklo Rotijo je tudi denar ob pamet pripravil; seveda veliko ga nima, pa še tisto malo, kar je imela, bilo je preveč. Kakšne cunje si je napravila reva! Kravja dekla, pa svilnata obleka! Res, „na potu rožica, doma ubožica“. — A več kakor pri Petru, Cenetu, Blažetu in Rotiji je napravil nesrečni denar škode pri Urhu. Urhova hiša je bila trdna, dragi moji, toda sedaj je že davno ni. Začel pa je Urh zapravlјati in kmalu je vse pogнал po grlu. Krvave solze bi najlaže točil, če se domislim, kako je bilo pri njem včasih in kako je sedaj. Urh je znal dati vetra dvajseticam! Po cele noči je visel po gostilnah, kvartal in pil tako dolgo, da se je začelo drobiti in se je razdrobilo obširno posestvo. Naj vam njegovo žalostno življenje popiše z veselimi besedami narodna pesem. Naj poprej resno opominja Urha rekoč:

„Prešmentani pijanček,
Poboljšaj se ti!
Boš konjiče prodal —
Boš pa z mačkom oral.“

Toda Urh se je že preveč pijači udal, denarja mu ni več škoda; pa saj ga ima že malo, zato poje vinjen svojim vinskim bratcem:

„Mi vsi smo pijanci,
V gostilni dobri znanci.
V gostilni: binka, banka —
Doma pa kruha manjka.“

Da se je pri Urhovich preje zapravilo, pomagal je dobro tudi Urhov sin, ki je sicer prijel sem ter tam za kako delo, a zapil še veliko več. Sam pripoveduje, kakšen nepridiprav je bil:

„Moj očka pa pravijo:
Moj sin je ta pravi:
Sedem rajniš zasluži,
Pa osem zapravi.“

Jasno vam je, da se je Urh kmalu spremenil iz vinskega bratca v žganjarskega. Ko je prišlo njegovo gospodarstvo malone na zadnjo zarezo, pel je o sebi tako-le:

„Slabo jaz kmetujem,
Žganje pa rad pijem,
Žena pa krega se...“

Zalostno, a resnično: Urh bi ne bil pijanec, ne igralec, z ženo bi bil živel v miru, ko bi ne imel nesrečnega denarja. In konec povesti? Poslušajte Urha:

„Kaj hočem pivček jaz počet?
Vse svoje sem zapravil,
Nihče mi noče več verjet',
Nič nimam, da b' zastavil.
Tolažbe ni za-me na svet',
Zdaj vidim, da bom moral umret',
O jej, o jemin meni!“

Ni bila vesela ta povest, toda kaj hočemo, vsaj je tudi Urh vedel, da „dobrevolje — mošnje kolje“, vsaj so tudi njemu pravili resnični pregovor: „V kupi se jih je več potopilo, kot v morju potonilo“ — a kaj, ko ni hotel poslušati dobrega sveta. Vsak dan ga je kapljica pobila, nekaterikrat je bil pijan, da bi bilo za tri dosti, zato je šlo vse. Tako je bil Urh.

Še Matevža si oglejmo, ki ima tudi nekaj pod palcem. Jej, veste, ta je pa len, da ga je zemlja žalostna in pri vsakem delu počasen kot bi polža jahal. Sosedje se že norčujejo iz njega, češ, tako jo kasen, da bo še sodnji dan zamudil. In ker je tak lenuh, tudi ne bo dolgo, pa bode prosil z bisago na rami. Saj veste, kako se rado godi: Mlad len in bahač — star berač. No, pa ne bo kar nič čudno, če bo moral kedaj vzeti Matevž v roke beraško palico: kar jih je pri hiši, vsi lenarijo, ali če ravno to ne, vendar imajo vsi opravila, ki niso nič boljša, kakor če bi postopali. O Matevževih velja sledeča zabavljica: „Baba gobe žanje, dedec korenje strže, sin polže strelja, hči pa punce dela.“ — Glejte, tako je tudi Matevžev denar v lenobo pripravil. Kedor je len, ta je pa tudi prelen, da bi se varoval drugih pregeh, zato pravim: o nesrečni denar, kaj vse pokvariš na tem božjem svetu!

Pa še nismo pri kraju; kar je denar hudega naredil, to je že v nebo vpijoče! Oh, kako pošten in pameten mož je bil rajni Matija. Pa denar ga je premotil, da je po krivem prisegel; njegov sosed ubijalec — tudi zaradi denarja — ga je podkupil! Res je: „Na svetu se le prerado zgodi, da cvenk pravico prevpije.“ Ne trdijo tudi brez vzroka: „Kjer zlato govori, pravica molči“; in „okoli zlatega teleta svet na sapo raja“.

Če ni denarja, je križ; če pa imaš denar, tarejo te zopet druge težave, ali kakor sem začetkoma rekel: „Kjer je bogastvo je eden hudič, kjer je uboštvo, tam jih je pa sedem“; pa tudi o tem ste že uverjeni, da „kjer je uboštvo, je eden hudič, kjer je bogastvo, tam jih je pa sedem“. Upam tudi da vam je jasen moj pristavek: „Če so ljudje pametni!“ To je, častiti bralci to! Pameti je treba, pameti! Le nikar ne bodimo takih mislij, kakor bi bila v denarju vsa sreča, pri ubogih ljudeh pa vsa nesreča doma, saj vemo, „da bogatin ne je samega sladkorja, ubožec pa tudi ne samega kamenja.“

Upam, dragi čitatelji, da ste me razumeli in da se bodeite ravnali po tem, kar sem vam povedal pol resno, pol šaljivo. Če vam so bile te vrstice všeč, lahko se mi skažete hvaležni s tem, da podarite kak denarček za kako blagodejno društvo; če sem vas pa dolgočasil ali morda celo jezil, odpustite — ne palačam pa nič. saj ste že v začetku slišali, da niman mačka v skrinji. A ker vam ne morem plačati in dolžan tudi nočem nič ostati, povem vam še:

„Denar le vi imejte, pa glejte, da vas denar imel ne bode!“

Mladost.

Ako v solncu roža vene,
V noči spet se omladi.
Drevje listje spet požene,
Ki jeseni je zgubi.

Ko mladosti čas zbeži ti,
Več ne vrne se nikdar,
In drevó ne zeleni ti,
Če izruje ga vihar.

y.

Prijateljem.

V ozvezdje so se mi oči uprle,
Ko na razpotju je srcé ostalo:
Nebrojno zvezd na nebu je migljalo,
Živele jedne tu, tam druge mrle . . .

Med njimi novo zvezdo so uzrle,
— Nebo jo je v življenje mi poslalo —
Srce je v temni noči luč spoznalo,
In nove nade so se mu odstrle.

Pozdravljena mi bodi četa vrta!
V valovju burnem gledal bom vodnico,
Da sreča v pristan svoj me bo zaprla.

Na prapor si zapiši luč, resnico,
Izpolnil se bo smoter moje želje:
K uzorom naj nas skupna pot pripelje!

Ivanov.

Glasnik.

Beseda slovenskim abiturijentom.

Po vročih počitnicah bliža se nam novo šolsko leto. Ne vidi se nam neumestno, če izpregovorimo ob tej priliki v imenu slovenskih katoliško mislečih akademikov par kratkih in treznih besedij onim gospodom slov. abiturijentom, kateri hočejo posetiti vseučilišče ter se posvetiti različnim vedam, vsak po svoji posebni zmožnosti in po svojem veselji.

Kakor ptič mladega jutra, veseli se čvrst in naudušen dijak-gimnazijalec radostnega časa, ko se more s svedočbo zrelosti v roki napotiti na vseučilišče zajemat iz krepkega in pristnega vrelca modric. Počne se doba zlate svobode, todà zajedno resna doba, v kateri se mora mladeneč vsestransko duševno izobraziti, predno stopi v življenje. Kar se je vcepilo v mlado srce, razviti se ima sedaj v mogočno drevo, ki bode kmalu rodilo cvet in sad. Treba se sleharnemu vzlasti temeljito poučiti v strokovni znanosti, katero si je izvolil, da bode mogel vestno in spretno izvrševati dolžnosti svojega bodočega stanu; zraven pa se mora skrbeti tudi za nekako širše naobražanje, kakoršno zahteva čas, v katerem živimo: proučavati mora torej vsak posamičnik poleg svojih specijalnih ved še marsikaj posebe, ako hoče, da bode mogel vspešno delati v javnem življenji.

Vam, nadepolni slovenski akademiki novinci, pa moramo vzlasti toplo priporočati, da v boju za svojo lastno bodočnost ne zabite svojega naroda, iz katerega ste se porodili. Akopram oddaljeni od domačega ognjišča, zasledujte tudi sredi tujega mesta s treznim razumom razvoj javnega življenja v domovini, da bodete do cela poznali svoj narod ter ga mogli pozneje dobro voditi. Koristno in hvale vredno je, da si snujejo slovenski vseučiliščniki akademiška društva, v katerih se shajajo, vzajemno poučujejo o javnih in narodnih stvareh, zabavajo in veselé. Mnogo veselega uspeha se doseže, ako vladajo v društvu prava načela, trezna premišljenost in složnost.

Bilo je, ko so se slovenski akademiki vsi ednega duha zbirali v ednem krogu ter se nauduševali za narod in njega najdražje svetinje. Todà „časi se izpreminjajo, in mi se izpreminjamo z njimi“ ponovil je nedavno dični naš pesnik in pisatelj. Prepirl, ki se je zanetil

v domovini, zanesel se je kmalu tudi v krog slovenske akademiške mladeži; mogli nismo več bivati skupno pod едно strebo in ločili smo se, ker sporazumljenja ni bilo pričakovati. Malo število katoliško mislečih slovenskih akademikov ustanovilo je po trdi in vstrajni borbi novo akademiško društvo „Danica“. Za gaslo si je izbralo zlate besede: „Vse za vero, dom, cesarja“, s katerimi so najodličniši slovenski domoljubi iz baš kar prošle dobe počeli buditi svoj narod iz duševnega spanja. Očitno nam se je o prvem početku od nasprotné strani, da smo se izneverili narodnemu programu in še marsikaj drugéga, todà pokazali smo in pokazali bomo v bodoče še bolj jasno, da imamo tudi mi toliko narodnega ponosa in naidušenja kakor naši nasprotniki. Priznali smo očitno, da smo katoliškega mišljenje, ker nam se je zdelo z ozirom na dandanašnje dobo sploh in prav posebno z ozirom na naš narod sam potrebno, da zavzemamo tudi v verskem oziru uprav tako odločno in izrecno stališče kakor glede narodnosti, ker smatramo oboje za tesno spojeno. „Danica“ goji torej zvesta svojemu programu narodno in versko zavest.

Kedor se zлага z našimi načeli, vabimo ga prav uljudno in prijateljsko, da vstopi v naše društvo; vzajemne neskajljene kolegijalnosti ne bode pogrešal v našem krogu nihče. Res je „Danica“ še čisto mlado društvo, ki se bode počelo stoprav razvijati, ima pa — kakor je uvideti iz današnjega poročilo o društvenem delovanju — že jako lepo čitalnico in dragoceno knjižnico, katero bomo spolnjevali po svojih močeh.

Završujé pričujoči poziv pozdravljamo vse slovenske akademike novince, naši šomišljeniki pa naj so uverjeni, da nam bodo prav srčno dobro došli!*)

Poročilo o slov. kat. akad. društvu „Danica“ na Dunaju. Akademiško društvo „Danica“, je imelo v letnem tečaju tri redne zborove seje. Prva se je vršila dne 23. maja v navzočnosti policijskega komisarja. Mesto odsotnega tajnika poročal je knjižničar o društvenem delovanju za dobe velikonočnih počitnic, zajedno pa je podal kratek pregled društvenega delovanja v celem prošlem zimskem tečaju. Društvo je šteló 14 rednih članov, 126 starejšin in 50 ustanovnikov; dohodki so znašali 1386 gld. 17 kr., troški pa 555 gld. 13 kr., prebitka je torej 841 gld. 4 kr.**) Lepo se je razvila društvena čitalnica; v bralni sobi je članom na razpolago lepo število novín (dnevnikov, leposlovnih in znanstvenih listov), katere dobiva društvo deloma brezplačno, de-

*) Če bi kedo izmed gospodov abiturijentov želel še posebe kakega pojasnila o naših društvenih ali Dunajskih razmerah sploh, naj se blagoizvoli obrniti na odbor „Danice“: IX., Söhlagergasse 2, II., 5.

**) Natančnejši račun o društvenih dohodkih in troških se bode priložil bodoči številkí „Zore“.

loma po precej nižani ceni, za nekatere plačuje po celo naročnino. Redno dohajajo društvu vzlasti nastopni časopisi: „Cvetje iz vrtov sv. Franciška“, „Delavec“, „Dolenjske Novice“, „Dom in Svet“, „Domovina“, „Edinost“, „Glasnik“, „Hilidka literarni“, „Ljubljanski Zvon“, „Mir“, „Monatsschrift für christliche Socialreform“, „Nada“, „Primorski list“, „Reichspost“, „Rimski Katolik“, „Slovanska knjižnica“, „Slovanski Svet“, „Slovenec“, „Slovenski gospodar“, „Slovenski narod“, „Stimmen aus Maria Laach“, „Südsteirische Post“, „Vaterland“, „Vlast“, „Zgodnja Danica“ in „Zora“. — Knjižnica, katero je zadnji odbor zasnoval, je sicer še jako skromna, toda nadejati se je, da se tekom letnega tečaja izdatno pomnoži. Prijateljske razmere so vezale „Danico“ z nastopnimi slovanskimi akademskimi društvi: „Zvonimir“ (hrv.), „Zora“ (srb.), „Balkan“ (bolg.), „Akademicki Spolek“ (česk.) in „Tatran“ (slovašk.); prijateljski je občeval odbor tudi s katoliškima akademskima zavezama „Avstria“ in „Norica“. Splošno je opazovati, da gine prvotna mržnja napram društvu, in z veseljem se je nadejati, da kmalu popolnem potihnejo sovražni prepiri; delujmo v miru vsak po svojih načelih in po svojem prepričanju, edini pa moramo biti vsi v tem, da delamo iz ljubezni do svojega naroda. — Potem poročata revizorja, da je društvena uprava v najlepšem redu, na kar se odboru izreče absolutorij in soglasna pohvala. V novi odbor za letni tečaj so bili izvoljeni nastopni člani: med. Francišek Janković predsednikom, med. Ivan Plečnik podpredsednikom, phil. Anton Dokler tajnikom, jur. Štefan Pregelj blagajnikom, theol. Blaže Brdnik knjižničarjem, jur. Pavel Valjavec arhivarjem. V slučajnostih se je vsprejel predlog predsednika, da se naj 100 glid. določi v to svrhu, da se nakupi za društveno knjižnico nekaj potrebnih znanstvenih knjig. Sklene se nadalje, da se naroči „Soča“, in da se bode v prihodnjem letu vplačala ustanovnina za „Družbo sv. Moharja“ in „Društvo sv. Jeronima“. Konečno pozivlje predsednik društvenike, naj tudi v bodoče zvesti ostanejo društvenim idejalom, da se bode z vstrajnim in složnim delovanjem pripomoglo društvu do trdne in varne podlage. — Druga seja je bila dne 16. junija. Odobri se predlog A. Plečnika, da se naroči časopis: „Klinische Wochenschrift“. Predsednik predlaga, da naj si „Danica“ izbere prve častne člane in sicer vlč. g. msgr. drja. Antona Mahniča in državnega poslanca g. vodijo Franciška Povšeta. Govornik na kratko nariše zasluge profesorja Mahniča za povzdigo katoliške zavesti mej Slovenci, njegovo požrtovalno ljubezen in naklonjenost, katero je kazal društvu od prvega početka do sih dob. Bodril in naučeval je osnovni odbor, da naj ne odjenja od započete delo, marveč vstraja v težkem boju, dokler ne doseže zmage. Pa tudi potem, ko se je ustanovila „Danica“, ohranil je to isto blagonaklonjenost in zanimanje za društveno delovanje. — Nadalje omenja govornik zaslug državnega poslanca g. Povšeta, ki se je največ potrudil, da se je mogla ustanoviti. „Danica“ za koalicijske vlade. Dosegla se je popolna zmaga: društvo se sme posluževati v notranjih zadevah slovenskega jezika, društveni člani pa nositi slovenko trobojnico, katero je prejšnje ministerstvo proglasilo za panslavistiško in torej nezakonito. Predlog se je vsprejel soglasno. — T. Brdnik predlaga, da bi izvolili za tretjega častnega člana vlč. g. Josipa Žičkarja, župnika v Vitanji. S kratkimi besedami je podal obris Žičkarjevega sedaj že petindvajsetletnega delovanja na Spodnjem Štajerskem v prospeh narodne zavesti in blaginje. Mož je vzoren duhovnik in naučen narodnjak, soustanovnik „Družbe sv. Cirila in Metoda“, za katero se je vsigdar naučeval z največjim veseljem. Njegovo delovanje v Celji je bilo jako uspešno in plodonosno, akoprav so se zagrizeni celjski „nemškutarji“ z vso mogočo besnostjo zaganjali v moža, čegar pošten značaj se hoteli onečastiti z različnimi lažmi in podlim obrekovanjem. Z velikim trudom osnoval je v Celji slovensko dekleško šolo in skrbel, da se je sozidalo

primerno poslopje. Šola, ki se bode sedaj razširila v osemrazrednico, rodila je pod vodstvom šolskih sester kmalu obilnega sadu za celjsko okolico; v njej se vzgajajo slovenska dekleta v pravem narodnem in verskem duhu. Baš tako blagoslovno je bilo Žičkarjevo delovanje v konjiškem okraju, katerega vzhodni del je bil pred leti v narodnem oziru še močno zanemarjen. Osnovala se je posojilnica, ustanovilo bralno društvo. Narodne zmage v večini občin, slovensko uradovanje itd. je kmalu pokazalo, kaj zamore mož, ki se iz ljubezni do svojega naroda ne ustraši niti ogromnega dela, niti zaprek, ki mu jih kujejo sovražni nasprotniki. Sicer pa je bil omenjeni g. župnik tudi močno naklonjen „Danici“ ter se iskreno veselil vsakega koraka, s katerim se je pripomoglo v prosepah društva. Trudil se je, da je izginila ona mlačnost in nezaupnost, s katero se je opazovalo snovanje našega društva po Štajerskem, in uprav sam je največ pripomogel, da šteje „Danica“ primeroma jako veliko število starejšin tudi iz elenega Štajerja. Z ozirom na navedene vzroke ga toplo priporoča, da se izvoli častnim članom, kar se je zgodilo soglasno. Sklene se še, da se diplomi naroče pri znani dunajski tvrdki „Avstria“, ter se izroče voljenim častnim članom še tekom tega tečaja. Blagor. g. državnemu poslancu Povšetu izročila je dne 11. julija mala deputacija Daničarjev, njim na čelu predsednik, lepo izdelan diplom. Blagi gospod je društvene zastopnike zagotovil, da bode i v bodoče zvest prijatelj „Danice“, ter se presrečno zahvalil na skromnem odlikovanju, katero mu je društvo podalo v znak udanosti in iskrene zahvale. — Zadnja seja je bila dne 7. julija. Ukrene se potrebno glede oskrbovanja društvenih zadev za dobe velikih počitnic. Želé, da bi se vsi člani v novem šolskem letu čili in zdavi zbrali v društvu, završi predsednik sejo.

Za Ljubljano. Grozna potresna nesreča, ki je v prošli pomladi razdejala cve-točo Ljubljano in tako občutno zadela njene prebivalce, vzbudila je daleč na okrog občno sočutje in sožalje; odlikovalo se je v tem oziru vzlasti Dunajsko mesto, ki je brzo in z izdatnimi prispevki prihitelo na pomoč nesrečnim Ljubljancem. Nabirali so se milodari, prirejale različne slavnosti v korist pomoči potrebnim prebivalcem Ljubljanskega mesta. Vsem velikodušnim darovalcem ter vsem onim požrtovalnim gospodom in damam, ki so se trudili in nabirali darove za Ljubljano, čuti izvestno sleharno vneto slovensko srce trajno in iskreno zahvalo. — Samo ob sebi je umevno, da za drugimi niso hoteli zaostati na Dunaji bivajoči Slovani. Slovanska društva: „Slovanska Beseda“, „Slovenski klub“, „Slovansko pevsko društvo“, „Hromada“ v zvezi z nastopnimi akademskimi društvi: „Akad. Spolek“, „Balkan“, „Bukovina“, „Danica“, „Ognisko“, „Slovenija“, „Sič“, „Tatran“, „Zora“ priredila so dne 18. maja t. l. pri Ronacherji Ljubljani v korist lepo slavnost, s katero se je slavila stoletnica rojstva Šafaříkovega. V ta isti dobrodelni namen priredili so hrvatski in slovenski slušateljji živinozdravništva dne 20. maja t. l. izlet v Liesing, kjer je bil koncert s tamburanjem in petjem. Nadalje se je gospod cand. med. Francišek Goestl mnogo trudil, da bi se priredila Ljubljani v pomoč velika slavnost, pri kateri naj bi sodelovala vsa akademiška društva na Dunaji brez razlike n rodnosti in vere. Ta misel je gotovo hvale vredna, toda — žal — obistiniti se v prošlem tečaju ni mogla deloma vsled ostrega nasprotja, katero vlada mej pesamičnimi dijaškimi društvi, deloma pa vsled neugodnega časa. Nadejati se smemo, da se bode započeto delo v bodočem zimskem tečaju nadaljevalo z večim vspehom.

Promocije. Dne 10. junija t. l. se je vršila v prostorih novega vseučilišča v Gradcu prva promocija „sub summis auspiciis imperatoris“. Promoviran je bil doktorjem pravoslovja Slovenec gospod Josip Žolgar. — Dne 8. julija je bil promoviran v Gradcu doktorjem zdravoslovja gospod Hinko Šuklje; in dne 17. julija bila sta promovirana na istem vseučilišču doktorjem zdravoslovja gospoda J. Krušič in M. Pikel. — Istega dne bil je na Dunajskem vseučilišču koncem osmega tečaja svojih studij promoviran doktorjem modroslovja, oziroma klaškiškega jezikoslovja, gospod Josip Pipenbacher. — Dne 27. julija t. l. je bil na Graškem vseučilišču promoviran doktorjem vsega zdravilstva gospod Bela Stuhec, znani slovenski baritonist. — Vsem navedenim gospodom rojakom izraženo bodi kar najiskrenejše čestitanje na njih akademiskem odlikovanju.

„Polonija“ in „Akademische Vereinigung“. C. kr. niže-avstrijsko namestništvo je razpustilo poljsko akad. društvo „Polonija“ in mednarodno „Akademische Vereinigung“, ker sta prekoračili svoj delokrog s tem, da so društveniki položili dne 14. marcija t. l. vence na grob leta 1848 v boju palih ustašev. Člani navedenih društev — po veroizpovedi večinoma židje — so bili privrženci socijalne demokracije. Namesto „Akademische Vereinigung“ osnovali so novo društvo „Academia“, katera ima isti smoter, kot ga je imelo prejšnje društvo.

Drugo službeno leto ednoletnih prostovoljcev. To zadevo, o kateri smo zadnjič na kratko poročali, hotelo je vojno ministerstvo rešiti kratkim potom; odredilo je namreč, da se smejo oni prostovoljci, kateri sicer niso napravili častniškega izpita s povoljnim vspehom, todà so se mej letom dostojno za to potrudili, koncem leta predstaviti v rezervo. Stakim odlokom se pa dijaštvo ne more zadovoljiti, ker boče stvar — uprav kakor do sih dob — tudi v bodoče zavisela samo od dotične vojaške oblasti. Pripravlja se, kakor smo čuli, mej akademiki glede te zadeve nova akcija, kateri želimo najboljšega vspeha.

Otvoritev novega vseučilišča v Gradcu. Dne 4. junija t. l. otvorilo se je v navzočnosti presvetlega cesarja samega novo poslopje Graškega vseučilišča. Sijajne te slavnosti so se udeležila tudi tamošnja slovanska akademiška društva, mej njimi „Triglav“ z zastavo. Splošno slogo so kalili ob tej priliki nemškonacionalni akademiki, dočim niso hoteli nastopiti skupno s katoliškim društvom „Karolina“. Neumevno nam je, kako je mogel rektor Graškega vseučilišča nemškim nacionalcem na ljubav prepovedati vsigdar lojalni „Karolini“ udeležbo. Omenjena zadeva je povzročila dolge časninarske boje, kateri so se zanesli celo v državno zbornico. Kaj čudno so se ob tej priliki osvetljevale razmere na Graškem vseučilišču.

Popravki. Čislani čitatelji naj nam blagoizvolé oprostiti, da se nam vedno in vedno toliko neljubih pogreškov vrine v list; krivi nismo mi, ampak črkostavci, kateri slovenskega jezika ne umejo. Popraviti hočemo torej iz zadnje številke nekatere napake, ki čitatelja posebno motijo:

Na strani 36. v. 5. naj se čita „je“ namesto „se“.
 „ „ 36. v. 6. „ „ „ „sem“ namesto „jem“.

Na strani 38. v. 8. naj se čita „Zasliši“ namesto „Za sliši“.		
38. v. 14.	„tulenje“	namesto „tuenje“.
40. v. 20.	„ugasnejo“	namesto „ugasnijo“.
42. v. 32.	„Zlomka“	namesto „Zlomeka“.
42. v. 35.	„porogljivo“	namesto „porogljivo“.
43. v. 28.	„reče“	namesto „eče“.
50. v. 20.	„poslednji“	namesto „posledni“.
51. v. 4.	„... odpora-bodisi ...“	namesto „... odpo bra-odisi ...“.
51. v. 39.	„velikansk“	namesto „velikanski“.
56. v. 39.	„bodejo“	namesto „boj dejo“.
58. v. 39.	„umetnostij“	namesto „umetnosti“.
59. v. 18.	„knjižnici“	namesto „knjižnic“.
62. v. 33.	„nad“	namesto „na“.
64. v. 3.	„pošljete“	namesto „pošlete“.

Opomnja. Ker je naš prvi „Zorin“ urednik, gospod drd. jur. Frančišek Pavletič, vsled bolehnosti koncem meseca maja odpotoval domov v južne kraje ter za stalno odložil uredništvo našega lista, javim vsem p. n. naročnikom, da sem z današnjim brojem prevzel pri „Zori“ uredniško odgovornost. Vse spoštovane sotrudinko pa prosim, da nam ostaneje zvesti tudi v bodoče, vsaj list sam se vsled izpremembe v uredništvu ne bode izpremenil v ničemer.

Francišek Jankovič.

Listnica uredništva.

G. M. Z—o v Mariboru. Zapomnite si, da mi ne potrebujemo od Vas nobenega pojasnila; obžalovanja vredno je vsakako, da kažete napram svojim tovarišem tako malo spoštljivosti, todā zameriti Vam nočemo preveč, ker se nam zdite še jako mladi — da ne rečemo naravnost otročji.

G. S—o. Ne velja; sicer se pa nam tudi ne zdi umestno, početi sedaj z daljšo stvarjo, katere v prihodnji (zadnji) številki gotovo ne morete završiti. Rokopis bomo vrnili.

G. Josip V—c v K. Obveselilo nas ni ravno, da ste nam odrekli za sedaj, todā zadostuje nam, da hočete za prihodnjič nekaj poslati. Priporočamo se torej.

G. Soški v G. Mi Vam morebiti bolje ustrezemo nego naš prednik; ne bomo namreč predelavali in pilili — vi bi rekli „skrunili“ — Vašega proizvoda, zato ker bi bilo to čisto brezuspešno delo. Popravljali bomo izpod peresa manj izvežbanih pisateljev samo spise, ki nudijo kaj dobrih mislij v nedostatni obliki, prazne slame pa nočemo mlatiti. Vaša novelica „Oglarjev sin“ Vam se je res — naravnost in brez zamere povedano — popolnem ponesrečila; pomilujemo sami sebe, da smo jo morali prečitati, še bolj pa pomilujemo Vas, ki znate kaj takega skupaj zveržiti in zvihrati. Oglarjev sin Frane in Grudnovkina Anica se vzameta, sad njijnega presrečnega zakona je mlad deček, kateri v zadnjem poglavji Vaše „gozdne novelice“ leta in poskakuje okrog oglarjeve bajte. To je vsebina. Nič nenavadnega in nepričakanega, samo

vsakdanje stvari. Če bi bil kedo vašima zaljubljenca vsaj malo branil, podati si roko v zakon, potem bi Vam morda očitali, da ste posneli svojo zmes po Jurčičevem „Sosedovem sinu“. Todà tega niste storili, hoteli ste pokazati malo originalosti. Franetov oče in stara Grudnovka sta že davno uganila, da se Frane in Anica rada vidita; in to je bilo starima dvema jako po volji, kajti ničesa si nista bolj želela nego, da postaneta Frane in Anica še za njihovih živih dni „en par“. Zapreke torej nobene, in vse bi se bilo steklo gladko in kmalu, da ni bil Frane tako odljuden in neroden. Akopram je bil skrivaj že dolgo časa zaverovan v Anico, vender se je bal dekleta na vso moč, kajti „bil je plah kakor zajec in ogibal se je vsega krščenega“. Ko nekoč po naključji sreča v gozdu svojo izvoljenko, „obstoji kakor pribit na stezi, oko mu zre nepremično proti strani, odkoder prihaja deklica. Srce mu polje naglo kakor vzburkano jezero, život se mu trese kakor listič v vetru“. Todà v trenutji, „ko je imela iti deklica tikoma mimo njega in ko bi ga bila najbrž zapazila, smuknil je Frane kakor blisk za visoko z bršljinom prepreženo skalo in splezal od tam prav oprezno nanjo“. Anica je šla mirno mimo in se smejala nerodnežu tako glasno, da se je čulo še iz dalje. Doma pa je tožila svoji materi, da ima tako plahega in divjega ljubimca. Todà stara Grudnovka, „prebrisana ženica“, tolaži Anico ter jo pouči, da ne sme biti napram Franetu tako zdržna in boječa, marveč da mora nastopati malo bolj — mi bi rekli — „offensivno“, potem da bode vse drugače. Anica se je ravnala po nasvetu svoje matere in kmalu spreobrnila Franeta. Tako in slično se plete in plete v Vaši novelici dalje. Pa tudi jezek Vam je še jako okoren in trd slog imate; naveli bi Vam lahko obilo posamičnih vzgledov iz vašega spisa, todà bojimo se, da bodedo preveč dolgočasili svoje čislane čitatelje. Bodite uverjeni, da Vam prav nič ne pomaga, ako še tako samosvestno trdite, da „niste več novo pečeni na slovstvenem polji, kakor je večina nas“. — Čujte, še nekaj! Vi ste tudi pesnik, kakor svedoči naš uredniški koš. Prav radi bi pretipali tudi Vašega pegaza, todà danes ne moremo, ker nam niste nič novega poslali. Kedar ga pa zopet zajašete na slovenski Parnas, varujte, da se Vam kaj tacega ne prigodi, kakor tistemu Rimskemu pesniku, o katerem poje Catul (CIV.):

„Mentula conatur Pimpleum scandere montem:
Musae furcillis praecipitem eiiciunt.“

„Zora“ izhaja po štirikrat na leto in stane za celo leto 80 kr., za dijake 50 kr.

Uredništvo: Francišek Jankovič, Dunaj, XVII. Palfygasse 15.

Upravištvo: Štefan Pregelj, Dunaj, II., Obere Donaustrasse 53.

Rokopisi se ne vračajo, nefrankovana pisma se ne sprejemajo.

Tiskarna „Austria“ Franz Doll, Dunaj.